

Szülőföld, költészet, zaklatott világ

Beszélgetés Iancu Laurával

Akit a lexikon, a Wikipédia úgy mutat be, hogy magyar író, költő és néprajzkutató, ráadásul a romániai különös nevű Törökhídja községben látta meg a napvilágot, attól elsőként azt illik megkérdezni, hogy mi vitte, mi készítette őt arra a pályára, amely ma is meghatározója az életének?

– A kérdésre van rövid és hosszabb válaszom is. De akkor is igazat mondok, ha azt válaszolom: nem tudom. Mert az embernek sokszor be kellett látnia, és majd el is kellett fogadnia azt, hogy az élet bizony önmagát szervezi és alakítja. A történet írta magát, én pedig kullogtam az események után. Ettől még igaz az is, hogy a tudásomj hajtott, különösen annak a megismerése, hogy kik vagyunk mi, és miért vagyunk olyanok, amilyenek.

Miként és miért született meg benned a szülőfölded és szülőfalud elhagyásának ötlete?

– Kislányként sokat álmodoztam. De nem az én álmaim valósultak meg. A '90-es évek legelején megteremtődött a lehetősége annak, hogy a csíkszeredai József Attila Általános Iskolában moldvai diákok anyanyelvükön tanulhattak. Az iskola, valamint a program igazgatója és mindenese Borbáth Erzsébet volt. Kollégiumi szállást és ingyen étkezést kaptunk. A program civil adományokból és az MDF-kormány támogatása révén működött közel két évtizeden át. Éltem ezzel a lehetőséggel. Nővérem szakiskolában, két bátyám gimnáziumban tanult Bákóban. Ha nem nyílik meg ez a történelmi kapu, talán én is a testvéreim útját járom. Zárt világban éltünk, és diktatúrában. Csábított a külvilág. És azt sem tagadom, hogy menekültem a gyerekként nagyon kegyetlennek megélt földműveséletből is...

Azok a barátaim, akik Románia földjéről jöttek át Kis-Magyarországra, azt látom, tapasztalom, hogy nagyon szilárdan megtartották az őket odakötő kapcsolatokat, sokat járnak haza, s egész más a hozzáállásuk szinte mindenben, mint azoké, akik Nyugat-Európába távoztak. Te ezt a – talán mondhatom, hogy tipikus – magyar sorsot hogyan látod?

– Ez egy nagyon érzékeny téma. Sokan nyomorból, tragédiákból menekültek ki, sokan gazdasági okok miatt hagyták el a szülőföldjüket. Mindenkinek más a viszonya a gyökereihez és a múltjához. A legtöbb Nyugatra távozott embert szerintem egyszerűen csak beszippantotta az élet. Dolgoznak, és gyermeket nevelnek. Nem bankárok, munkásemberek. A szabadságot – ha egyáltalán élnek vele – pihenéssel töltik. Emlékszem, egyetemista koromban és még később is sokáig én, a szülőfalumtól 1000 km-re élő ember többször jártam haza egy évben, mint a falunktól 60 km-re lakó nővérem, aki (még szombaton is) dolgozott, gyerekeket nevelt, stb. Sokaknak fájdalmas a hazalátogatás. A szülőföld a felismerhetetlenségig modernizálódott, és a családtagokat sokan már csak a temetőben kereshetik fel. A hazalátogatás furcsa kaland. Egyvalamiről kár vitatkozni: a szülőföld egy olyan pecsét az ember szívében, amit a halál sem fog lemosni onnan.

Milyen a viszonyod Romániával? Vágysz-e vissza néha vagy éppen sokszor a szülőfaludba vagy más tájékokra? Egyáltalán van-e módod és időd figyelemmel kíséreni az ottani kulturális életet?

– Románia gyönyörű ország, a szülőföldemre pedig mindig úgy gondolok, mint szerelmes a szerelmére. Áldatlan (politikai, szociális) körülmények között éltünk. Ha a kisebbségek az

elnyomás helyett egy kis toleranciát és bizalmat kaptak volna, az mindenképpen az ország gazdagságát és nagyszerűségét gyarapította volna, és talán az én és a mi sorsunk is másként alakult volna. Azt mondják, a történelmet az ember csinálja, azt Isten uralja... Nagyon szeretem a román költészetet, és a kedvenceimet olvasom. Az ország kulturális életét nem követem, nem érdektelenségből, egyszerűen nem jut rá időm.

Kit, kiket ajánlanál a romániai – benne az erdélyi – országrészekben élő írók, költő közül, hiszen talán nem tévedek, ha azt mondom, nincs elég ismeretünk a romániai művészekről.

– A helyzet az, hogy az átlagembertől, de még a kultúrabaráttól, sőt a szakbarbártól sem várható el az, hogy azt a mennyiséget, amit kultúrából, művészetből, tudományból napról napra termelünk, oda-vissza ismerje, olvassa, kövesse. Ez teljességgel képtelenség. Én legalábbis a kedvencek írásainak az olvasására tudok időt lopni, és persze igyekszem valamiféle felszínes, általános képet nyerni arról is, ami az irodalom területén történik. A nevekkel itt is gondban vagyok, hiszen többeket szeretek, és nagyon értékes és gazdag irodalmi univerzumból beszélünk... De álljon itt két név: Ferenczes István és Octavian Paler. Ferenczes költészete gyöngyszem. Elementáris és fájdalmasan szépséges. Versei hegyeket mozgatnak. Paler egy fogarasi kisfaluban született és nőtt fel, és későbbi élete is az én életemhez hasonlóan alakult. Számomra minden mondata értékes és tanulságos, rajongok az írásaiért.

Budapesten jártál egyetemre, de jelenleg nem a fővárosban élsz. Mi vitt téged a szép dél-alföldi városba, Szegedre, aztán a Velencei-tó mellé?

– Szegeden végeztem el a néprajz szakot. Pécssett doktoráltam. Velencére 2014-be költöztünk, hogy emberléptékű környezetben nőjenek fel a gyerekek, én pedig közel lehessenek a munkahelyemhez, amely Budapesten van.

A néprajzkutatás miképpen jött az életedbe, s mit adott neked a néprajzzal való foglalkozás?

– Amikor csíkszeredai éveim alatt szembesültem azzal, hogy semmit nem tudok arról, hogy kik vagyunk, és miért vagyunk olyanok, amilyenek, bár 11-12 éves voltam, óriási szégyennek éltem meg. Gimnazista koromban Mirk László tanár úr gondoskodása mellett már végeztem ún. néprajzi gyűjtést. Egyik dolgozatomat, amelyet a népgyógyászat témakörében írtam, el is küldtük a budapesti Néprajzi Múzeum pályázatára. Ez a szégyenérzet fokozódott akkor, amikor '97-ben Magyarországra kerültem, mert 18 évesen már nem volt elég azzal takaródnizni, hogy kicsi vagyok, éhes vagyok, fázom. Szóval, merőben személyes krízis az oka annak, hogy azt a pályát választottam, amelyről azt feltételeztem, hogy ennek a problémának az orvoslásában a legilletékesebb. A néprajzkutatást természetesen a legcsodálatosabb szakmának tartom, és minden pillanatért hálás vagyok, amit a művelésével tölthetek.

És miképpen jött az életedbe a költészet? Meséj arról is, hogyan, miből, milyen „előzményekkel” születik meg egy vers?

– '97-ben Magyarországra jöttem egyetemre. Egy nadrággal, egy inggel. Az ösztöndíjat elvitte a BKV-bérlet, a fogkrém, a szappan és a mosópor ára. Szórakozásra és a városban való tekerésre nem jutott pénz. A kollégium könyvtárában töltöttem a délutánokat, a hétvégéket, persze akkor, amikor nem takarítottam vagy vasaltam valamelyik családnál. A könyvtárban összeismerkedtem a költészettel. Idővel vittem magammal füzetet, és elindult az írás is.

Közhely, de akkor is igaz: minden vers születése más és más. Még csak általános jellemzőket sem tudnék felsorolni. A komponensek (érzés, gondolat, szó stb.) külön helyről jönnek, és külön utakon, talán nem is tudnak egymásról, de mégis egymásért vannak, és egymás felé tartanak. A találkozásukból áll össze valamiképpen a szöveg. Ebben a folyamatban a szerző úgy vesz részt, hogy ő a gazdatest, benne futnak le az alkotás körei.

Nagyon sok szép versedet olvashatjuk az Aracsban, szabad olyasmit kérdezni egy költőtől, hogy elsősorban mi vagy ki az ő ihletadója? Már ha van ilyen egyáltalán.

– A témát az élet adja. A gondolkodás és az intuíció eszköz és médium – egyszerre. Az ol-

vasás inspiráló közeg. Persze: ezek szerencsés együttállásából (még) nem lesz vers. Van egy összetevője a történetnek, amit nem az előbb felsoroltak tesznek hozzá a jó vershez.

Hanem?

– Nem tudom. De mindenki érzi a különbséget vers és vers között. Az egyik megüt, a másik hidegen hagy. Az egyikbe benne van az a „többlet”, ami a másiktól hiányzik.

Magam versmániás volnék, és a magyar költészet rajongója. Mindig is érdekelt, hogy egy költőnek mely költők a szívéhez közel álló művésztársak?

– Pilinszky János, Hervay Gizella, Csoóri Sándor. De sok kortárs költő munkásságát követem, olvasom és szeretem, és akit nagyon szeretek, az ezt tudja is.

Idézem egyik rövid és gyönyörű versedet. A címe: Akkor majd színről színre: „Ózeás üzeni Jóbnak/ Azon a napon válaszolok / – üzeni az Úr – válaszolni fogok az égnek / és az elmondja majd a földnek.” Vajon mit üzen? Merjünk találgatni?

– A szöveg egy bibliai mondat, amit az *Onnan tudom* című versben idéztem. Az eredeti szöveg egy próféciában hangzik el, ahol Isten megígéri, hogy a szenvedésre – ám az én továbbgondolásom szerint –, a teremtés okára, titkára vonatkozó kérdéseinkre egyszer majd válaszolni fog. Az ebben az isteni ígéletben vetett hitet, mint egy előragott falatot, a szüleimtől kaptam.

Mi a helyzet a prózával? Vannak-e olyan regények, amelyek életre szólóan rabul ejtettek téged?

– Több is. Gondban is vagyok, hogy melyiket emeljem ki. De hogy egyet mégis megemlítek: Szabó Pál: *Lakodalom – Keresztelő – Bölcső*. A hagyományos paraszti földműveséletnek van egy misztériuma, amelyből ez a regény sokat közvetít, tükröz. Én pedig ennek a misztériumnak a bolondja vagyok. A nyelvezete olyan, hogy már attól boldog vagy, hogy magyar az anyanyelved.

Tudok arról, hogy több irodalmár és költőtársad szeretné, ha prózát is írnál, pontosabban biztatnak arra, hogy írd. Eleget teszel a biztatásnak? S ha igen, akkor mi jár a fejedben? Milyen téma?

– Nem tudtam erről a dolgról, köszönöm, hogy megosztottad velem. Nagyon nehezen írok, prózát különösen is nehezen. Vannak terveim, de van bennem egy görcs is, ami a munkában akadályoz. Valamiképpen többes számba kellene beszélni, ami nekem nem megy. Nem tudok mások nevében beszélni/írni. Persze, írástechnikai kérdés dolga úgy megírni egy regényt, hogy egy kollektív történelem egy személyes történetben nyer bemutatást. Csak az a fránya etika ne akadékoskodna... Aminek általam kell a világba jönnie és megtörténnie, annak nem fogok az útjába állni.

Zaklatottá és durvává vált a világ, ez tagadhatatlan. Sokszor elgondolkoztam már azon, hogy az élet, a közélet változásai vajon milyen módon ihletik meg az írókat, költőket? Tudsz-e például haragos verset írni?

– Az ember nem tud a rejtekben élni, de azt meg kellett tanulnia, hogy ha ténylegesen az örökkévalót keresi és követi, akkor a napi darálóból ki kell maradnia, vagy nagyon óvatosan kell együtt élnie vele, vagy még helyesebben: mellette. A művészetben mindenképpen lecsapódik a jelen, de az nem feltétlenül azonos a közélettel. Látható, ahogyan az élet (?) rábízta az egyes írókra az egyes témákat. Jó verset egy adott témában az tud írni, akit az fogva tart, meghatároz. Haragos verset talán nem írtam, de a csalódottságomnak gyakran hangot adok. Természetesen mindig magamban csalódom. Ebben a világban semmi sem az, aminek látszik, és minden változik. Ilyen körülmények között nehéz „sziklára építeni a házat”. Pedig ez a feladatunk. A zaklatott, durva és mulandó világban kell felépíteni azt a házat, amit sem a zápor, sem az ár, sem a szél, de még a halál sem dönt össze.

Téli álom*(Magyarfaluvai)*

mit akarsz tőlem
 te lázas te furulyaarcú kísértet
 árnyaid áttörik falaimat
 mint a madárremegés a hallhatatlan csendet
 házam elé hordtad vértelen fáidat
 a szekéryomok fagyott meztelenségét
 hogy nézzem mint valami régi képeslapot
 mi nem néz vissza rám
 mert elhagyta színét
 mint az ünnep a vasárnapot

mit akarsz tőlem
 megváltatlan történeted
 sírógyermeked legyek
 ott kiáltsak gyászt ahol éppen táncolnak
 vagy legyek halottabb mint a halottak
 mit akarsz tőlem
 ha adósod vagyok te még inkább nekem
 ne szoríts tovább
 amit szúrsz az már a szívem

Mindig éjjel

éjszaka érkeztél haza
 ágyamhoz jöttél
 néha megcsókoltál
 máskor csak betakartál
 mint most az ősz a tél
 nem értetted hogy eshetett le
 a falról a feszület
 mindig éjjel tűnt el
 mondtam volna
 ha látlak reggel
 mondtam volna hogy
 helyet cseréltem a keresztrel

Értem indul

a hajnal kiszolgáltat valamiféle
 borzongásnak
 a függőleges havazás eltakarja
 a fák arcát
 s már nem akarok jó reggelt kívánni
 a tegnapi
 megszerettem korai elhallgatását
 a hosszú éjszakájú vasárnapnak

a párás üveg aláfutó cseppjét figyelem
 de nem a fizika törvényét csodálom benne
 zúg a fülem és most még csak képzelem
 hogy homlokom verejtékezik
 mint aki tudja előre
 az lesz a nehezebb amikor
 értem indul a legnagyobb útra
 nem istállóba nem Betlehembe
 ide és most először s utoljára

Fotó: B. J. (2026)